

Στάσεις: Δομή, Μέτρηση και Λειτουργία τους.

Ο όρος χρησιμοποιείται πρώτη φορά το από τους Thomas και Znaniecki 1918 για να εξηγήσει διαφορές στην καθημερινή ζωή ανάμεσα στους Πολωνούς και Αμερικανούς αγρότες.

Οι στάσεις ορίζονται βάση τόσο των συναισθημάτων όσο και βάση γνωστικών δομών και αξιολογήσεων.

Σύμφωνα με το τρισδιάστατο μοντέλο των στάσεων οι στάσεις αποτελούνται από ένα συναισθηματικό στοιχείο, ένα γνωστικό στοιχείο και ένα συμπεριφορικό στοιχείο.

Άλλα μονοδιάστατα μοντέλα δίνουν έμφαση στο συναισθηματικό ή αξιολογικό στοιχείο των στάσεων.

Στο μονοδιάστατο μοντέλο οι απόψεις (η γνώση για το αντικείμενο των στάσεων) διαχωρίζονται από την πρόθεση της συμπεριφοράς, και οι στάσεις ορίζονται ως το συναίσθημα που συνδέεται με το αντικείμενο των στάσεων.

Το μοντέλο που περιγράφει καλύτερα τη δομή των στάσεων εξαρτάται από την πολυπλοκότητα τους.

Η μέτρηση των στάσεων.

Μετρήσεις αυτο-αναφοράς: Η κλίμακα Likert.

Οι κατασκευή μιας κλίμακας Likert περιλαμβάνει πέντε φάσεις:

1. Η προκαταρκτική φάση: στη φάση αυτή συλλέγουμε όσο το δυνατό μεγαλύτερο αριθμό απόψεων σε σχέση με το αντικείμενο της στάσης.

2. Η φάση της προμέτρησης: Οι απόψεις που έχουν συλλεχθεί στην προηγούμενη φάση αξιολογούνται από μια ομάδα ατόμων με παρόμοια χαρακτηριστικά με το πραγματικό δείγμα, τα οποία όμως δε συμμετέχουν σε αυτό.

3. Φάση επιλογής των απόψεων: Με βάση τα αποτελέσματα της προμέτρησης επιλέγουμε εκείνες τις απόψεις που διαφοροποιούν πιο έντονα τα άτομα που έχουν θετική και αρνητική στάση απέναντι στο αντικείμενο. Αποκλείονται οι ερωτήσεις που όλοι όσοι έχουν θετική ή αρνητική στάση συμφωνούν ή διαφωνούν ή είναι ουδέτεροι.

4. Τελική φάση της μέτρησης. Στη φάση αυτή το δείγμα διατυπώνει το βαθμό συμφωνίας με τις απόψεις. Οι αρνητικές απόψεις επανακωδικοποιούνται.

5. Υπολογισμός της στάσης. Οι απαντήσεις του ατόμου αθροίζονται και έτσι προκύπτει ο γενικό δείκτης της στάσης.

Οι κλίμακες σημασιολογικής διαφοροποίησης.

Οι κλίμακες αυτές είναι διπολικές, έχουν αξιολογικό χαρακτήρα και αποτελούνται από ζεύγη αντίθετων επιθέτων που χαρακτηρίζουν τη στάση μας απέναντι σε ένα αντικείμενο.

Προβλήματα των κλιμάκων:

Πολλές φορές οι άνθρωποι δεν αποκαλύπτουν τις πραγματικές τους στάσεις και απαντούν βάση του κοινωνικά επιθυμητού.

Δεν έχουν όλοι οι άνθρωποι σαφώς διαμορφωμένες στάσεις για όλα τα γνωστικά αντικείμενα.

Φυσιολογικές μετρήσεις των στάσεων.

Οι συναισθηματικές αντιδράσεις συχνά οδηγούν σε φυσιολογικές αντιδράσεις.

Η γαλβανική αντίδραση του δέρματος και το ηλεκτρομυογράφημα του προσώπου.

Μέθοδοι παρατήρησης όπου οι συμμετέχοντες δεν ξέρουν ότι τους παρατηρούν.

Συμπεράσματα για τις στάσεις απέναντι σε διαφορετικές φυλετικές ομάδες μπορούν να συναχθούν από της στάση του σώματος, την επαφή με τα μάτια κ.α.

Η τεχνική του χαμένου γράμματος. Άτομα καλούνται να επιστρέψουν ένα χαμένο γράμμα στον πραγματικό προορισμό του, που είναι συνήθως ένας οργανισμός, κόμμα κτλ. Αν το κάνουν θεωρείται ότι έχουν μια θετική στάση απέναντι του.

Η τεχνική του bogus pipeline. Τα άτομα συνδέονται με ένα μηχάνημα το οποίο τους λέει ο ερευνητής ότι μπορεί να διαγνώσει το ψεύδος. Έτσι οι συμμετέχοντες απαντούν με περισσότερη ειλικρίνεια.

Τα προβλήματα με τις μεθόδους αυτές είναι ότι η ερμηνεία των αποτελεσμάτων είναι δύσκολη και τίθενται και πολλά ηθικά ζητήματα.

Οι λειτουργίες των στάσεων.

1. Προσαρμοστική Λειτουργία. Οι στάσεις μας βοηθούν να προλαμβάνουμε αρνητικές συνέπειες και να εξασφαλίζουμε θετικές.
2. Γνωσιακή λειτουργία. Οι στάσεις μας βοηθούν να κατανοήσουμε και να οργανώσουμε καλύτερα το περιβάλλον μας.
3. Εγώ- Προστατευτική Λειτουργία. Συχνά τα άτομα χρησιμοποιούν ψυχαναλυτικούς μηχανισμούς για να προστατεύσουν το εγώ τους. Έτσι μπορεί να προβάλλουν αρνητικά συναισθήματα και εικόνες σε μειονότητες σε άλλους ανθρώπους κτλ.
4. Λειτουργία έκφρασης αξιών. Οι στάσεις επιτρέπουν στο άτομο να εκφράσει τις ηθικές τους αξίες.

Πως οι στάσεις καθοδηγούν την επεξεργασία πληροφοριών.

Υπάρχουν πολλά μοντέλα που υποστηρίζουν ότι οι στάσεις επηρεάζουν το είδος των πληροφοριών που αναζητούμε, την κωδικοποίηση των πληροφοριών αλλά και την ανάκληση τους από τη μνήμη μας.

Θεωρίες Γνωστικής Συμφωνίας. Οι θεωρίες αυτές υποθέτουν ότι οι άνθρωποι θέλουν να έχουν απόψεις, στάσεις που δεν θα έρχονται σε σύγκρουση και έτσι θα τους δημιουργούν εντάσεις.

Άλλες θεωρίες υποστηρίζουν ότι οι στάσεις καθοδηγούν την αντίληψη και την αξιολόγηση πληροφοριών σχετικών με τις στάσεις.

Η ενεργητική αναζήτηση πληροφοριών σχετικών με τις στάσεις.

Η θεωρία της Γνωστικής Ασυμφωνίας (Festinger, 1957). Οι άνθρωποι ψάχνουν για πληροφορίες που θα είναι σύμφωνες με τις γνώσεις που ήδη έχουν. Οι αντίθετες γνώσεις του δημιουργούν ένταση τη οποία τα άτομα προσπαθούν να αποφύγουν.

Η ασυμφωνία θεωρείται μια συνεχής μεταβλητή που εξαρτάται από δύο παράγοντες.

Καταρχάς εξαρτάται από τη σημαντικότητα των γνωστικών στοιχείων. Σημαντικά είναι αυτά τα οποία παίζουν καθοριστικό ρόλο για την αυτοαντίληψη του ατόμου.

Επίσης η ένταση της ασυμφωνίας εξαρτάται από την αναλογία σύμφωνων και ασύμφωνων στοιχείων. Όσο περισσότερα είναι τα ασύμφωνα στοιχεία σε σχέση με τα σύμφωνα τόσο μεγαλύτερη ασυμφωνία βιώνει το άτομο.

Η εξάλειψη της ασυμφωνίας προϋποθέτει την αλλαγή ή εξάλειψη ενός ή περισσότερων γνωστικών στοιχείων.

Όταν βιώνουμε ασυμφωνία έχουμε την τάση να αποφεύγουμε πληροφορίες που μπορεί να αυξήσουν την ένταση της.

Καταρχάς μπορούμε να αλλάξουμε κάποια γνωστικά στοιχεία προς την κατεύθυνση των πληροφοριών που έχουμε.

Επίσης μπορεί συλλήβδην να απορρίψουμε το περιεχόμενο των πληροφοριών που περιέχονται σε ένα μήνυμα.

Επίσης μπορούμε να αναπτύξουμε αντεπιχειρήματα στις πληροφορίες που έχουμε.

Τέλος μπορούμε να μειώσουμε την αξία των πληροφοριών μειώνοντας την αξιοπιστία της πηγής της πληροφόρησης.

Όταν πρόκειται να λάβουμε μια απόφαση και έχουμε πολλές εναλλακτικές, τότε βιώνουμε ασυμφωνία. Μετά τη λήψη της απόφασης τείνουμε να αυξάνουμε την απόσταση μεταξύ των εναλλακτικών υπέρ της απόφασης που πήραμε.

Η υπόθεση της επιλεκτικής έκθεσης υποστηρίζει ότι δεχόμαστε κυρίως πληροφορίες που συμφωνούν με τις στάσεις μας.

Αντίληψη και αξιολόγηση των πληροφοριών που σχετίζονται με τις στάσεις.

Ορισμένες φορές οι στάσεις μας καθορίζουν το πως θα γίνουν αντιληπτές οι πληροφορίες που δεχόμαστε και στρεβλώνουν το περιεχόμενό τους.

Αυτό φαίνεται να συμβαίνει κυρίως όταν οι σχετικές πληροφορίες είναι εύκολα προσβάσιμες και η γνώση του ατόμου καλά εδραιωμένη.

Ορισμένες φορές οι άνθρωποι κρίνουν πιο ακραίες στάσεις άλλων που διαφοροποιούνται από τις δικές τους.

Γενικά όσο πιο ισχυρές στάσεις έχει ένα άτομο τόσο πιο πολύ στρεβλώνει τις πληροφορίες που δέχεται και μπορεί να παράγει πιο πολλά αντεπιχειρήματα.

Η ανάκληση των πληροφοριών σχετικών με τις στάσεις.

Οι άνθρωποι ανακαλούν στη μνήμη τους πιο εύκολα πληροφορίες που είναι σύμφωνες με τις στάσεις τους, αν και τα αποτελέσματα των ερευνών δεν είναι τόσο ξεκάθαρα.

Σύμφωνα με το μοντέλο των διπολικών αποτελεσμάτων των στάσεων, οι στάσεις διευκολύνουν την απομνημόνευση και την ανάκληση πληροφοριών που είναι απόλυτα σύμφωνες ή απόλυτα αντίθετες με τις στάσεις και εξαλείφουν πληροφορίες που είναι άσχετες ή ουδέτερες.

Οι ατομικές διαφορές παίζουν επίσης ρόλο στην ανάκληση των πληροφοριών που είναι σύμφωνες ή ασύμφωνες με τις στάσεις.

Οι στάσεις και η συμπεριφορά. Κατά πόσο οι στάσεις την καθοδηγούν;

Τόσο οι στάσεις όσο και η συμπεριφορά έχουν θεωρηθεί ως πολύ γενικές. Έχουν προταθεί τέσσερα χαρακτηριστικά τόσο για τις στάσεις όσο και για τη συμπεριφορά που τα κάνουν πιο συγκεκριμένα: Η δράση, ο στόχος, το πλαίσιο και ο χρόνος.

Πιο γενικές και οικουμενικές στάσεις έχουν αξία και μπορούν να προβλέψουν συμπεριφορές όταν και οι συμπεριφορές είναι πιο οικουμενικές και γενικές και θεωρούνται σε διαφορετικά κοινωνικά πλαίσια.

Όταν οι στάσεις των οποίων τα χαρακτηριστικά ή οι λειτουργίες είναι επίκαιρα τη στιγμή που αξιολογούνται οι στάσεις και ταιριάζουν με τα χαρακτηριστικά ή τις λειτουργίες της συμπεριφοράς, τότε οι στάσεις αυτές θα μπορούν να προβλέψουν καλύτερα τη συμπεριφορά.

Η σκέψη πάνω σε μια συγκεκριμένη στάση μπορεί να αυξήσει ή να μειώσει την αντιστοίχιση στάσεων-συμπεριφοράς.

Οι στάσεις και η συμπεριφορά θα έχουν υψηλή αντιστοιχία όταν τα σχετικά τους στοιχεία, γνωστικά και συναισθηματικά ταιριάζουν.

Πιο σύγχρονες θεωρίες δίνουν έμφαση κυρίως στα συναισθηματικά στοιχεία των στάσεων.

Όταν υπάρχει αναντιστοιχία γνωστικών και συναισθηματικών στοιχείων στις στάσεις υπάρχει αστάθεια σε βάθος χρόνου.

Μια και μόνο συναισθηματική αντίδραση δεν μπορεί να περιγράψει το σύνολο των γνωστικών στοιχείων που συνδέονται με μία στάση.

Οι Fazio και Zanna υποστηρίζουν ότι όταν υπάρχει άμεση εμπειρία του αντικειμένου μιας στάσης, το ρεπερτόριο των συμπεριφορών απέναντι σε αυτήν είναι μεγαλύτερη, οι γνώσεις μας περισσότερες και δεν μπορεί να αντιστοιχηθεί σε μια συναισθηματική αντίδραση. Οι στάσεις αυτές είναι πιο σταθερές στο χρόνο και παρουσιάζουν μεγαλύτερη αντιστοιχία στάσης συμπεριφοράς.

Οι στάσεις διαμορφώνονται με δύο τρόπους. Μέσο της κεντρικής οδού, όταν το άτομο που έχει την στάση έχει το κίνητρο και την ικανότητα να επεξεργαστεί τις σχετικές με τις στάσεις πληροφορίες αρκετά και με δημιουργικό τρόπο. Διαφορετικά οι στάσεις δημιουργούνται ή αλλάζουν μέσο της περιφερειακής οδού. Στην περίπτωση αυτή οι στάσεις διαμορφώνονται ανάλογα με την αξιοπιστία της πηγής των στάσεων ή το πόσοι υποστηρίζουν τις ίδιες στάσεις.

Στοιχεία της προσωπικότητας που ενισχύουν τη σχέση στάσεων- συμπεριφοράς.

Η Θεωρία της Λογικής Πράξης.

Τα άτομα είναι λογικά και κάνουν συστηματική χρήση των πληροφοριών πριν ενεργήσουν.

Ο άμεσος παράγοντας που καθορίζει μια συμπεριφορά είναι η συμπεριφορική πρόθεση. Αυτή εξαρτάται από τη στάση απέναντι στη συμπεριφορά και τον υποκειμενικό κοινωνικό κανόνα.

Η Στάση απέναντι στη συμπεριφορά εξαρτάται από τις συμπεριφορικές πεποιθήσεις και από την αξιολόγηση των πεποιθήσεων.

Ο υποκειμενικός κοινωνικός κανόνας εξαρτάται από τις κανονιστικές πεποιθήσεις και τα κίνητρα συμμόρφωσης.

Η Θεωρία της Προσχεδιασμένης Συμπεριφοράς.

Η θεωρία αποτελεί επέκταση της θεωρίας της λογικής πράξης και προσπαθεί να συμπεριλάβει συμπεριφορές που δεν είναι στον άμεσο έλεγχο του ατόμου.

Η συμπεριφορά επηρεάζεται από την αντιληπτή συμπεριφορά έλεγχου, η οποία καθορίζεται από τις πεποιθήσεις έλεγχου και την αντιληπτή διευκόλυνση.

Το Μοντέλο της Αυτόματης Ενεργοποίησης Στάσεων.

Η στάση αποτελεί μνημονικό σύνδεσμο ανάμεσα στα αντικείμενα και τις αξιολογήσεις. Μια στάση μπορεί να επηρεάσει τη συμπεριφορά αυτόματα χωρίς περίσκεψη «ορίζοντας» τον τρόπο με τον οποίο γίνεται αντιληπτό το αντικείμενο.

Η αυτόματη ενεργοποίηση εξαρτάται από την προσβασιμότητα της στάσης στη μνήμη.

Το αν κάποιο άτομο θα προβεί σε κάποια συμπεριφορά εξαρτάται και από τις κοινωνικές νόρμες.

Το μοντέλο MODE (Motive and Opportunity as Determinants) δίνει έμφαση στα κίνητρα και τη δυνατότητα ως παράγοντες που παίζουν ρόλο στο αν μια στάση θα επηρεάσει της συμπεριφορά.

Όταν υπάρχουν σημαντικά κίνητρα να επεξεργαστεί κανείς πληροφορίες και έχει αυτή τη δυνατότητα τότε οι στάσεις επηρεάζουν τη συμπεριφορά μέσω μιας ελεγχόμενης διαδικασίας. Σε αντίθετη περίπτωση η διαδικασία είναι αυτόματη.

Άλλοι ερευνητές κατέκριναν τα υπάρχοντα μοντέλα που εξηγούν τη σχέση στάσεων και συμπεριφοράς γιατί δε διευκρινίζουν τη σχέση πρόθεσης και συμπεριφοράς.

Στο μοντέλο του Ρουβίκωνα διακρίνονται τέσσερις φάσεις δράσεις από τις οποίες οι δύο πρώτες είναι ιδιαίτερα σημαντικές: η φάση πριν την απόφαση, η φάση μετά την απόφαση, όπου εκεί το άτομο ψάχνει να βρεί συγκεκριμένο σχέδιο δράσης